

Augustinus, *Quaestio de ideis* (Discussie over de ideeën), quaestio XLVI uit de *De diversis quaestionibus LXXXIII*, ed. A. Mutzenbacher, Turnhout 1975 (Aurelii Augustini *Opera omnia*, Pars XII, 2). Vert. E.P. Bos

XLVI. *De ideeën.*

1. Men zegt dat Plato als eerste de term 'ideeën' heeft gebruikt. Het is echter niet zo dat, als deze naam niet bestond voordat hij hem had ingesteld, daarom òf de dingen zelf niet bestonden die hij 'ideeën' noemde, òf dat deze door niemand begrepen waren; maar deze of gene <denker> heeft misschien de ene of de andere naam gebruikt; men mag immers aan elk ding dat men kent en dat geen gebruikelijke naam heeft, welke naam dan ook geven. Het is immers niet waarschijnlijk dat er òf geen wijzen vóór Plato waren geweest, òf dat zij die dingen die Plato, naar men zegt, 'ideeën' noemde, wat voor dingen het ook zijn, niet gekend hebben, als inderdaad een zo grote kracht in die ideeën is dat niemand wijs kan zijn als hij deze niet kent.

Het is aannemelijk dat er ook buiten Griekenland onder andere volkeren wijzen zijn geweest; hiervan geeft ook Plato zelf niet alleen getuigenis door te reizen om zijn wijsheid te vervolmaken, maar hij vermeldt het ook in zijn boeken. Het is dus niet aannemelijk dat deze, wie zij ook zijn geweest, onbekend zijn geweest met de ideeën, hoewel zij deze misschien met een andere naam hebben genoemd.

Tot hier over de naam. Laten wij nu de zaak bestuderen, die men het allermeest moet beschouwen en kennen, wanneer men de woorden hun kracht heeft gegeven, opdat, wat ieder wil, hij het ding dat hij heeft leren kennen, een naam geeft.

2. In het Latijn kunnen wij dus van 'ideeën' of 'vormen' of 'soorten' spreken, opdat duidelijk is dat wij letterlijk vertalen. Als wij ze echter 'gronden' (*rationes*) noemen, nemen wij weliswaar afstand van een passende vertaling — immers, 'gronden' heten in het Grieks 'logoi', niet 'ideeën' — maar wie dit woord heeft willen gebruiken zal het niet mis hebben ten aanzien van de zaak. De ideeën zijn immers bepaalde hoofdvormen of stabiele en onveranderlijke gronden van de dingen, die zelf niet gevormd zijn, en daardoor eeuwig zijn en altijd op dezelfde manier bestaan, en die in het goddelijke verstand vervat zijn. Hoewel zij niet kunnen ontstaan of vergaan, kan men toch zeggen dat alles wat kan ontstaan en vergaan en wat ontstaat en vergaat volgens die ideeën gevormd wordt.

Men zegt echter dat alleen de redelijke ziel die <gronden> kan schouwen, namelijk met dat deel van <de ziel> waarmee zij uitblinkt als met een innerlijk en intellectueel gezicht en oog. En men zegt dat met dat deel de redelijke ziel zelf — niet in haar geheel, en niet ieder deel ervan, maar slechts die ziel die heilig en zuiver is — geschikt is om die <ideeën> te schouwen, dat wil zeggen, die redelijke ziel die dat oog zelf, waardoor die <ideeën> kunnen worden gezien, in een gezonde, oprechte en heldere toestand heeft waarbij zij gelijkt op die dingen die zij wil zien.

Welk gelovig mens, toegerust met het ware geloof, zou, hoewel hij die <ideeën> nog niet kan schouwen, toch durven ontkennen, ja zelfs, ook niet verkondigen dat alle dingen die bestaan, dat wil zeggen, wat ook maar binnen het eigen *genus* met een bepaalde eigen natuur is vervat om te bestaan, door de Here God is geschapen, en dat met Hem als Heer alles dat leeft, leeft, en dat de gehele volkomenheid van de dingen en de ordening zelve, waardoor de veranderlijke dingen hun loop in de tijd onder vaste leiding onderhouden, door de wetten van de hoogste God bevat en geleid worden? Wanneer dit vaststaat en men dit aanvaardt, wie zou dan durven zeggen dat God alles op ongegronde wijze (*irrationabiliter*) geschapen heeft? En als dit niet op juiste wijze gezegd of geloofd kan worden, dan blijft over dat alles op gegronde wijze (*ratione*) geschapen is, maar dat een mens niet volgens dezelfde grond geschapen is als een paard; dit zou immers absurd zijn. De afzonderlijke dingen zijn immers volgens hun eigen grond geschapen. Waar moeten, vindt men, deze gronden anders bestaan dan in de geest zelf van de Schepper? Hij beschouwde immers niet iets wat buiten Hem geplaatst was om dienovereenkomstig te scheppen wat Hij schiep; als men dit meent pleegt men heiligschennis. En als deze gronden van alle dingen die geschapen moeten worden, of van de schepselen, in de goddelijke geest vervat zijn, en er slechts iets eeuwigs en onveranderlijks in de geest Gods kan zijn, en Plato deze hoofdgronden van de dingen ideeën noemde, dan bestaan niet alleen de ideeën, maar zijn ze echt, omdat ze eeuwig zijn en op dezelfde wijze en onveranderlijk blijven. Door deelneming eraan gebeurt het dat alles wordt wat er is en op welke manier het is.

15 Welnu, de redelijke ziel gaat te midden van alle dingen die door God zijn geschapen, alles te boven en is het dichtst <van alle dingen> bij God, wanneer zij zuiver is; voorzover zij met God in liefde is verenigd, in zoverre ziet zij, omdat door Hem dat intellectuele licht op een bepaalde wijze is uitgestort en zij erdoor verlicht is, die niet met lichamelijke ogen, maar door dat hoofddeel van haar
20 waardoor zij uitblinkt, dat wil zeggen: door haar intelligentie, <ziet zij> de gronden; en als zij die ziet wordt zij zeer gezegend. En of men nu deze gronden: ideeën, vormen, soorten of gronden wil noemen, velen is het geoorloofd ze te noemen zoals zij willen, maar zeer weinigen is het toegestaan te zien wat waar is.

40

45

50

55

60

65

Augustinus, *Quaestio de ideis*

(NB: om deze tekst te kunnen begrijpen is het nodig dat je de hoofdlijnen van Plato's ideeënleer paraat hebt.)

Studievragen

1. Waarom vindt A. het nodig naam (*idea*) en zaak te scheiden? (1-16)
2. Welke termen worden gebruikt als equivalent van 'idee'? (21-25)
3. Waar bevinden zich volgens A. de ideeën? Welke functie hebben ze?
4. Wat wordt bedoeld met 'redelijke ziel'? (31)
5. Wat wordt bedoeld met 'heilig' en 'zuiver'? (34-35)
6. 31-37 is een kennistheoretische passage. Leg uit.
7. 38-60 is een ontologische passage. Leg uit.
8. Wat wordt bedoeld met 'op gegronde wijze geschapen'? (48)
9. Waarom wordt gesproken over 'heiligschennis'? (54)
10. Wat is 'deelneming' (59)?
11. Wat is het 'intellectuele licht' (*lumen intelligibile*)? Welke functie heeft het?